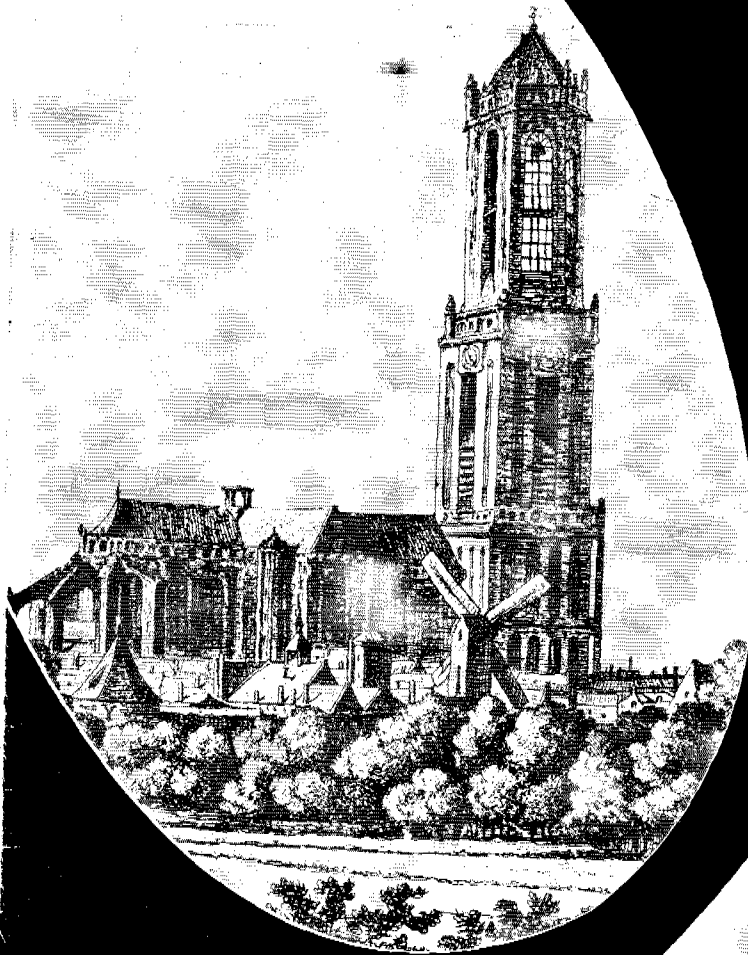

827 PA94

MAART 1994

4
uesta

periodiek van de
Faculteit Ruimtelijke Wetenschappen
Universiteit Utrecht

827-PA94-12137

Questa

r e d a c t i o n e e l

Questa is het periodiek van de Faculteit Ruimtelijke Wetenschappen, Universiteit Utrecht

REDACTIEADRES
Faculteit Ruimtelijke Wetenschappen,
Transitorium 11,
Heidelberglaan 2,
3508 TC UTRECHT

EINDREDACTEUR
Onno Möller

REDACTIE
Pim Beukenkamp
Piet Boerefijn
Jan Kennis
Sacha Koppert
Marco de Leeuw
Ronald Löhr
Ben de Pater
Leo Paul
Egge Jan Pollé
Ton van Rietbergen
Guido van Rijkom
Margot Stoete
Krista van Wolfswinkel

VORMGEVING
Gérard van Betlehem, KartLab
Michel van Elk, KartLab

LAY-OUT
KartLab

FOTOGRAFIE
Gérard van Betlehem, KartLab

KAARTEN
Margot Stoete, KartLab

DRUK
AD-DRUK Zeist

KOPIJ INLEVEREN
Ten alle tijde in het postvak van de redactie, bij kamer 7018 en bij Onno Möller, kamer 7018. Het is mogelijk Questa thuisgestuurd te krijgen, voor f 25,00 per jaargang. Een briefje met naam en adres in het postvak van de redactie is voldoende.

COPYRIGHT 1994
Faculteit Ruimtelijke Wetenschappen,
Universiteit Utrecht

In deze Questa aandacht voor de ERASMUS-studenten, die sinds enige tijd de faculteit weer bevolken. Guido van Rijkom maakt duidelijk wat ze hier komen doen, terwijl zij zelf schrijven over de dingen, die hen het meest opvallen in Nederland (*nooit geweten dat winkelen in Nederland zo'n spannende gebeurtenis is*).

Verder zijn onze vliegende reporters Sacha en Guido Trans 11 ingetrokken om een artikel te schrijven over de operatie die de faculteit al maanden in haar ban houdt: het schilderen. Aan het woord komen medewerkers die al geschilderd zijn, medewerkers die nog geschilderd moeten worden en, last but not least, de schilders zelf.

Na dit nummer gaat de Questa er even tussen uit. Het volgende nummer zal pas eind april verschijnen. Dit geeft iedereen ruimschoots de tijd kopij voor dat nummer in te leveren. De deadline voor Questa vijf zal 25 april zijn. Kopij kan ingeleverd worden bij het postvak van de redactie op de zevende verdieping (naast het kopieerapparaat).

Questa

i n h o u d s o p g a v e

Drinkwater in Panama

*Vorbij de Vierde Nota
over de Ruimtelijke Ordening?*

De Kanaaltunnel

De Erasmus-studenten: wat doen ze eigenlijk?

België? ja, België!

*Zonder Europa was het milieu er nog
slechter aan toe dan met*

Vugs-landbouwdag

Vomit Green

Uitwisselingsprogramma Utrecht-Madison (VS)

Reactie op de open brief

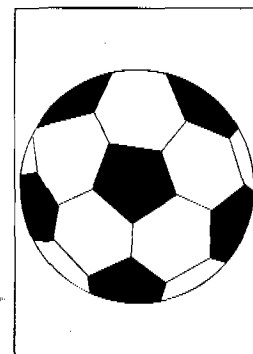
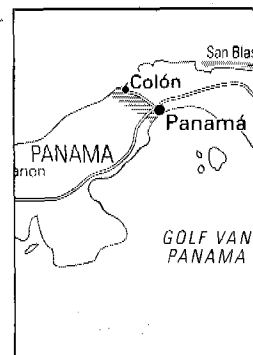
Faculteit in de dip

de Vogezen

ENTIRE
AND SA
NO. Box
(070) 8
141/142

RN: 12137
827 PA94

Sprookjes, bestaan zij nog?

Drinkwater in Panama

Vorig jaar verbleef Jan-Victor Stienen - afgestudeerde fysisch-geograaf - enige tijd in Panama om als consultant van UNICEF uit te zoeken hoe de drinkwatervoorziening in dit land verbeterd kan worden

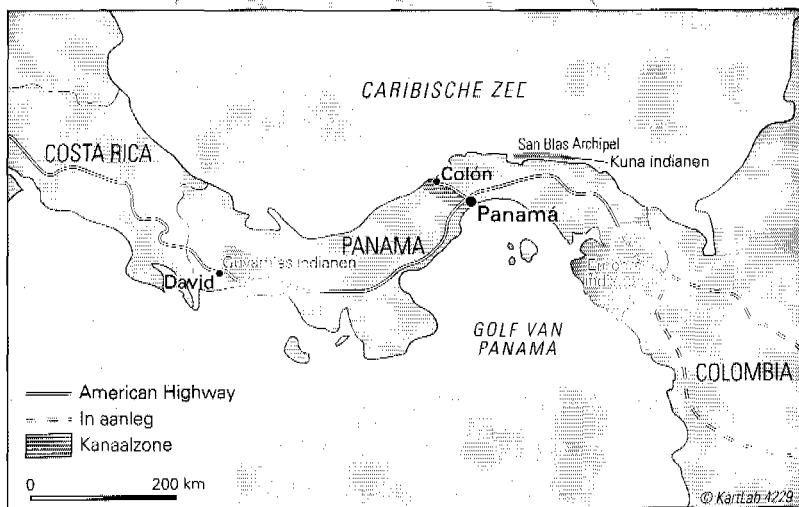
Het Kanaal, Noriega en drugs, wat weten we eigenlijk nog meer over Panama? Toch is Panama een boeiend land. De aanleg van het kanaal (1904-1914) heeft veel buitenlandse krachten aangetrokken wat heeft geleid tot een multi-etnische cultuur in de stedelijke zone rond het kanaal. Als eerste vallen de Amerikaanse soldaten en hun perfect onderhouden zone direct aan weerszijden van het kanaal op. Maar in Panamá Stad en Colón is het een bonte mengelmoe van mestiezen, negers, indianen, hindoestanen, aziaten, blanken en joden.

nen alleen nog op feestdagen. Buiten hun traditionele talen spreken de meeste indianen het Spaans, dat ook in de kleinere ghuchten wordt onderwezen.

Gezondheidszorg en educatie

De 'dictator met het hart', zoals Torrijos zichzelf graag noemde, heeft in zijn bestuurtijd (1968-1982) het hele land opgedeeld in ruim 500 deelgebieden die ieder een soort burgemeester konden kiezen als belangenbehartiger bij de centrale regering. Naast deze bestuurlijke hervorming die de directe politieke invloed van de bevolking moest verbeteren, maakte Torrijos zich sterk voor gezondheidszorg, drinkwatervoorziening en onderwijs in de plattelands gebieden.

In de jaren tachtig, toen de VN het internationale drinkwater- en sanitatiedecennium uitriepen, was gesteld dat in 1990 heel de wereldbevolking beschikking moest hebben over veilig drinkwater. Deze streefdatum is niet gehaald en verlegd naar het jaar 2000. Panama heeft een hoog dekkingspercentage wat betreft drinkwater (het percentage van de bevolking dat toegang heeft tot veilig drinkwater). In de stedelijke gebieden wordt 96% dekking gehaald, in de landelijke gebieden 67%. Ter vergelijking, in landelijke gebieden in Guatemala is het dekkingspercentage 35% en in El Salvador slechts 12%. In Panama zijn vooral de kleinste ghuchten (<250 inwoners) verstoken van veilig drinkwater. Om vooral hier iets aan te veranderen zijn verschillende organisaties in de weer met de aanleg van lokale aquaducten (gravitatie systemen) en of (hand)pompen.

Meer dan de helft van de 2,3 miljoen Panamezen leeft in stedelijke gebieden: ruim 1 miljoen in Panamá Stad (pacifisch uiteinde van het kanaal), zo'n 50.000 in Colón (caribisch uiteinde van het kanaal) en 80.000 in David (in het westen gelegen). Hoe sterk de functie van de hoofdstad is ligt al besloten in het taalgebruik: Woon je buiten de stad (lees Panamá Stad) dan woon je in de binnenlanden ('interior'). In het binnenland wonen vooral mestiezen en indianen. Een onderscheid is gemakkelijk te maken; langs de Panamerican Highway en in de grotere plaatsen wonen de mestiezen en verder van de doorgaande weg af kom je de indianen tegen. Globaal zijn dit drie groepen: de Guyanies die in het westen wonen (rondom David) en uit zo'n 40.000 leden bestaat. De Kuna-indianen, die bekend staan om hun mola's (ingewikkelde symmetrische, met verschillende applicatietechnieken handgemaakte docken die als blouse dienst doen), wonen op een eilandengroep in het noordoosten, de San Blas archipel (8 à 10.000 leden). De derde groep wordt gevormd door de in dichte jungle wonende Embera indianen (14.000) die familie zijn van de in het aangrenzende Colombia wonende Chocoe indianen. De vrouwen van deze groepen dragen nog immer hun traditionele kleding, de man-

De aquaducten zijn relatief simpele systemen, toepasbaar in reliëfrijke gebieden. In de regel wordt bronnetje gecapteerd waarna het water via pvc buizen naar de bij het dorp gelegen watertank wordt geleid. Vervolgens voorziet een buizenstelsel elke familie van haar eigen aansluiting. Pompen worden vooral in de vlakke gebieden gebruikt, of daar waar geen bronnen voorhanden zijn. Meestal staan er enkele in de dorpjes verspreid.

Drinkwaterprognose voor Panama

In mijn functie als consultant voor UNICEF heb ik uitgezocht wat de dekkingsprognoses waren voor Panama. Daartoe zijn alle gegevens verzameld die voorhanden waren bij de verschillende betrokken organisaties. Deze gegevens omvatten de aangelegde alsmede gerepareerde watersystemen in het jaar 1991 en 1992. Vanwege de politieke instabiliteit in 1989 waren de cijfers van 1989 en 1990 niet betrouwbaar of representatief. Gekeken is naar het aantal uitgevoerde projecten, de kosten en het aantal gebruikers.

De staats water- en rioleringsmaatschappij houdt zich bezig met de aanleg van systemen in bevolkingsconcentraties die meer

dan 500 inwoners tellen. Deze levert drinkwater tegen betaling per verbruikte eenheid. Over het algemeen kan gesteld worden dat de dekking optimaal is. Vanwege het feit dat nieuwe bewoners van de stedelijke zones meestal illegaal, of spontaan, neerstrijken is 100% dekking niet haalbaar.

Het ministerie van gezondheid is de verantwoordelijke in de kleinere gemeenschappen, die de systemen gratis in eigendom krijgen en deze moeten onderhouden. Het ministerie heeft echter beperkte middelen en zoekt voor veel projecten steun bij de internationale organisaties (USAID, UNICEF) of andere lokale (meestal op dorpsniveau) organisaties. Naast deze twee overheidsinstellingen is er nog een derde, het FES, dat een groot budget heeft door fondsen afkomstig van onder andere de Wereldbank. Het FES besteedt ongeveer 2 miljoen dollar per jaar aan drinkwaterprojecten hetgeen aanzienlijk meer is dan de 100.000-200.000 dollar waarover het ministerie van gezondheid beschikt. Het FES opereert als een medefinancier en verdeelt zijn geld over de projecten. Vooral civiele clubs (Rotary etc.) en, in toenemende mate, kerkelijke organisaties zijn hun partners. Door alle organisaties wordt er op gelet dat naast de partner ook de ontvanger (het dorp) een bijdrage levert. Meestal is dit gewoon mankracht wat soms misleidend 'community participation' wordt genoemd. Het verrichte onderzoek heeft uitgewezen dat jaarlijks ongeveer 2,5 miljoen dollar wordt uitgegeven aan drinkwaterprojecten. De kosten van de uitgevoerde projecten liggen op ongeveer 90 dollar per hoofd van de bevolking terwijl de drinkwatersystemen een levensduur van 20 jaar hebben. Zou deze trend aanhouden dan betekent dit voor Panama dat in het jaar 2007 ook in de rurale gebieden een optimale dekking is bereikt.

Een vertekend beeld bij prognoses

Gebleken is dat er bij de verschillende organisaties met enkele zeer belangrijke factoren geen rekening wordt gehouden, waardoor de prognoses een vertekend beeld geven.

a) De houding van de doelgroep is anders dan de houding van organisaties die denken vanuit de westerse cultuur. Het belang van schoon drinkwater wordt vooral in de moeilijk bereikbare dorpen niet gezien door gebrek aan voorlichting en onderwijs.

b) De aanleg van drinkwatersystemen wordt meestal begonnen in de gemakkelijk bereikbare dorpen en in de dorpen die zich sterk hebben georganiseerd (civiele clubs, politieke personen). De kosten per hoofd zijn in deze gevallen lager (bereikbaarheid, aantal inwoners). Hierdoor kan uiteindelijk niet worden vastgehouden aan de 90 dollar norm.

c) Nadat de drinkwatersystemen geïnstalleerd zijn door de organisaties verdwijnt de aandacht voor de problemen. Zo wordt er nauwelijks aandacht besteed aan het voorlichten van de bevolking inzake onderhoud en gebruik van de watersystemen, waardoor deze eerder defect gaan dan na de gestelde levensduur van 20 jaar. Alleen de

missionarissen besteden voldoende aandacht aan educatie en onderhoud.

d) Daarnaast worden drinkwatersystemen vaak alleen als prestige-objecten gezien door het dorp (zij hebben er één, wij willen er ook één), waardoor enige voeling met het doel (zuiver water, hygiëne) ontbreekt.

e) Zowel de Gyuamies als de Emberas kennen een solitaire leefvorm wat betekent dat er in een aanzienlijk aantal gevallen eerst dorpen moeten worden gevormd voordat met de aanleg van een watersysteem kan worden begonnen. Deze vallen hoe dan ook duurder uit dan de '90 dollar per hoofd systemen' (moeilijk bereikbaar, kleine gemeenschappen).

f) Gebleken is dat de gegevens niet altijd consistent zijn (bijv. het zelfde project wordt in verschillende jaren opgevoerd, of door verschillende organisaties).

Hiermee wordt aangetoond dat het erg moeilijk is goede prognoses te maken aangaande het bereiken van de 100% dekking, in welk jaar dan ook. Het blijkt dat aan scholing, hoe eenvoudig ook, geen of onvoldoende aandacht wordt besteed. Scholing wordt gezien als iets abstract, wat niet meetbaar is en waar dus ook geen prognoses voor gemaakt kunnen worden. Eén organisatie verwoordde het heel duidelijk: Voor scholing heb ik geen geld. Ik moet gewoon foto's van projecten naar huis kunnen sturen, anders kan ik volgend jaar minder systemen bouwen.

Een land als Panama, waar educatie relatief wijdverbreid aanwezig is, laat zien dat het maken van dit soort prognoses zo goed als onmogelijk is. Desondanks worden er zowel door regeringen van de desbetreffende landen als door internationale organisaties jaar op jaar prognoses gemaakt. Deze geven een wel zeer geflatteerd beeld van de situatie en worden weer net zo vrolijk bijgesteld als het doel niet bereikt is.

Jan-Victor Stienen

Vorbij de Vierde Nota over de Ruimtelijke Ordening?

De vakgroep g&p sluit de specialisatieopleidingen jaarlijks af met een algemeen gedeelte. Het doel van deze afsluiting is de specialisaties in elkaars keuken te laten kijken. De achterliggende gedachte is dat de stadsgeograaf niet zonder kennis van de economische geografie kan en deze laatste niet zonder kennis van de stad. En voor de aankomend planoloog geldt natuurlijk sowieso dat zonder inhoudelijke kennis geen plannen te maken zijn. Tot voor kort gebeurde dit door de verschillende hoogleraren wat met elkaar te laten discussieren en door gezamenlijk een externe festiviteit te bezoeken. Een tamelijk consumptieve bedoeling dus. Men praat en wij luisteren! Paulus Huigen en Jan Fit (via de RPD bij onze Faculteit gedetacheerd) vonden dat het dit jaar geheel anders moest. Daartoe organiseerden zij onder het thema de vierde nota voorbij een serie lezingen (op 17 en 31 januari) door RPD mensen en docenten cq studenten van de eigen Faculteit (Irene van der Geest hield bijvoorbeeld een prikkelende lezing over scheefheid op de woningmarkt). Het doel van de lezingen was daarbij niet zo zeer kennisoverdracht als wel stimulering van de discussie, want in een aantal werkgroepen diende stevig over de lezingen te worden gediscussieerd en bovendien diende er een kritisch essay te worden geschreven. Dit essay werd voorgelegd aan Prof. Dr. H. ter Heide (planoloog) en Kees Volkers (plattenslandsgeograaf en wetenschapsjournalist), waarna de beste zou worden bekroond met boekenbon en plaatsing in *Questa*. Prof. Dr. H. ter Heide ('zeg maar Henk') reikte de prijzen uiteindelijk uit aan Guus Worrel en Evelien de Munck Mortier, waarbij hij er overigens, mede namens Kees Volkers, aan toevoegde dat het algehele niveau ('mensen leren tegenwoordig beter praten dan schrijven') niet was meegefallen. Of u het ten aanzien van de prijswinnaars met hen eens bent kunt U zelf beoordelen, want deze zijn hieronder afgedrukt.

Het Groene Hart is aan transplantatie toe

Er is veel veranderd sinds de tijd dat Jan Schaefer als Amsterdams politicus tot de constatering kwam dat er in het Groene Hart 'te veel koeien en niet genoeg huizen' aanwezig zijn. Waar geen verandering in kwam is het tekort aan woningen in de Randstad-regio en evenmin verwierven koeien in de tussenliggende periode de status van bedreigde diersoort. Mensen willen wonen en koeien willen grazen en dat kan nu eenmaal niet op één plek.

In de VINEX wordt voor wat betreft het Groene Hart ten aanzien van wonen en

bedrijvigheid voor een restrictief beleid gekozen. Letterlijk: 'De kwaliteit van het Groene Hart van de Randstad mag niet aan de ruimteproblemen worden opgeofferd'.

Vanzelfsprekend is de immer oplaaiende discussie over de meest gewenste ruimtelijke inrichting van het open gebied tussen de vier grote steden er niet een van een simpele keuze tussen de woning- en de veemarkt.

Helaas valt er veel meer te kiezen. 'Helaas', omdat in de praktijk het aantal keuzemogelijkheden vaak omgekeerd evenredig lijkt te zijn aan het aantal keuzes dat daadwerkelijk wordt gemaakt.

In de VINEX is, voor zover het west Nederland betreft, getracht met veel (soms zeer tegenstrijdige) belangen rekening te houden. Voor alles tegelijk kiezen is heel knap, maar is soms ook synoniem aan niet kiezen. Hoe lang kunnen de (groene) kool en de geit Urbanus nog gespaard blijven?

Ten aanzien van de Randstad en het Groene Hart wordt in de VINEX met een aantal toekomstige ontwikkelingen rekening gehouden. Daarnaast is een scala van belangrijk geachte punten verwoord.

De zachte heelmeesters van de RPD hebben met veel passen en meten getracht het brede pakket van wenselijkheden in goede banen te leiden. Met een beleid van 'allemaal een beetje opschikken' wordt aan het Groene Hart uitstel van executie verleend.

- Bij een economische groei van 2% zal er in de Randstad tot 2015 'een grote behoefte ontstaan aan geconcentreerde kantoorlokaties en bedrijfstreinen'. Voor wat betreft de kantorensector wordt de groei geschat op 10 miljoen m².

- Tussen nu en 2015 zullen er in de Randstad circa 1 miljoen nieuwe huizen moeten worden gebouwd. De reden hiervan is niet uitsluitend de groei van de bevolking maar in belangrijke mate de groei van het aantal huishoudens.

- In de Vinex wordt aangegeven dat Nederland een distributieland bij uitstek is. 'De kwaliteit van onze belangrijkste toegangspoorsten, de mainports Schiphol en de Rotterdamse haven, en de kwaliteit van hun verbindingen met het achterland, zijn essentieel voor de economische ontwikkeling van ons land'.

- Het aantal personenauto's zal tot 2015 groeien tot ongeveer 8 miljoen. 'Zonder extra voorzieningen zal het internationale goederenvervoer over de weg steeds meer worden gehinderd door de toename van het andere autoverkeer'.